

मृद्गंध

अनुक्रमणिका

संपादकीय.....	1
गतवर्षीची दिपवाळी ती.....	2
कवयित्री : - सौ.शोभा लिमये.....	2
निवृत्त.....	4
कवयित्री : - सौ.कालिंदी चिरमुले.....	4
आई.....	7
कवयित्री : - सौ.सुनीता शिंदे.....	7
मुलगी.....	8
कवयित्री : - सौ.सुनीता शिंदे.....	8
ऑस्ट्रेलियन आउटबॅक.....	9
कवी: - श्री. समीर परांजपे.....	9
बदल.....	11
लेखक: - श्री. समीर परांजपे.....	11
माझे छंद की माझ्यातील छंद.....	15
लेखिका : - सौ. कालिंदी चिरमुले.....	15
रॉयल आर्ट सोसायटी.....	18
लेखक: - श्री. उत्तम गायकवाड.....	18
सी.रामचंद्र - जन्मशताब्दी विशेष.....	20
रंग माझा वेगळा.....	22
शब्दांकन : - सौ. माधवी राईट.....	22
कांगारू आणि बाळ.....	25
तन्वी अमित कुलकर्णी.....	25
वार्ता एडलेड मराठी विद्यालयाची.....	26
क्षणचित्रे.....	29
एडलेड मराठी विद्यालय - नाटक कार्यशाळा.....	31
शब्दांकन - डॉ. आभा कालरो.....	31

संपादकीय

नमस्कार मंडळी

मृदगंधचा हा दिवाळी २०१९ चा अंक तुमच्या पर्यंत पोहोचवताना अतिशय आनंद होत आहे. वास्तविक हा अंक दिवाळीच्या वेळेसच प्रकाशित होणार होता, पण ऐन वेळी आलेल्या तांत्रिक आणि अन्य काही अडचणीमुळे अंक तुमच्यापर्यंत पोहोचायला बराच उशीर झाला, त्याबद्दल मनापासून दिलगीर आहोत.

नेहेमीप्रमाणेच ह्या अंकासाठीसुद्धा साहित्य दिलेल्या आमच्या लेखकवर्गाचे मी मनापासून आभार मानतो. त्यांचा पाठींबा हा नक्कीच उत्साहवर्धक आहे. ह्या अंकातील मुलाखतीसाठी सौ. माधवी राईट ह्यंनी घेतलेल्या प्रयत्नाबद्दल आभार. अंक प्रकाशित व्हायला लागल्यापासून काही जणांनी सूचना व अभिप्राय आवर्जून कळवले आहेत त्या सर्वांचेही मनापासून आभार. प्रणित भट हा एक चांगला कलाकार आपल्या अंकाशी जोडला गेला आहे आणि त्याने अत्यन्त सुरेख मुखपृष्ठ बनवले आहे.

आम्ही आमच्या परीने अथक प्रयत्न करून हा अंक तुमच्यापर्यंत आणायचा प्रयत्न करत असतो. तो गोड मानून घ्यावा ही विनंती.

तुमच्या सूचना, अभिप्राय आणि लेख adelaidemm@gmail.com वर अवश्य पाठवा.

आत्तापर्यन्त मिळालेल्या पाठींब्याबद्दल आणि सहकार्याबद्दल अनेक आभार.

कळावे

आपला कृपाभिलाषी

अभिजित मोहोळकर

(सम्पादक)

गतवर्षीची दिपवाळी ती

कवयित्री : - सौ.शोभा लिमये

गतवर्षीची दिपवाळी ती , विसरू शकू ना कधीच आम्ही
काका मामा आजी मावशी , जमती सारे आमुच्या सदनी
उत्साहाचे वारे फिरती , महिनाभर जोरात तयारी
रंगरंगोटी भिंतीची , साफसफाई आणि खरेदी
लाडु करंज्या शेव नि चकली , किती तरी हो डबे भरती

प्रथम आगमन अस्थमा आजी , दमा खोकला हैराण सदा ती
बिडी सदैव आजोबा हाती , साथ ही तर किती वर्षांची
काठी टेकीत हळूहळू मग , काका येई संगे काकी
संधिवाताचा आजार तयाला , त्रास चालण्या सांधे दुखती
मधुमेह हा आजार मामाला , परंतु आवड मिष्टान्नाची
रक्तदाब हो छळितसे आत्यासी , औषधांचा कंटाळा तिजसी
मामीस अमुच्या नको नको त्या , अनेक काळज्या त्रस्त करिती

सुट्टी म्हणुनी अनेक बालके , हर्ष भरे खेळती खिदळती
शांता काकू शांत सदा ती , सर्वाना आनंदी करी
नका काळजी करू म्हणे ती , ठेवा श्रद्धा देवावरती
सुखदा मावशी खरी धीराची , हाती घेई सुत्रे सारी
उपचार पुरे आता घरगुती , तज्ञांचा सल्ला अती जरूरी

दमा तज्ञ आजीस दाखवी , छोटी यंत्रे धरुनी हाती
कसे घ्यायचे औषध त्यातुनी , श्वास दीर्घ तो मात्र जरूरी
धूम्रपान सोडण्यास विनवी , परोपरी मग आजोबांसी
दुषपरिणाम त्याचे अनेक असती, निमंत्रण ते किती रोगांसी

काका सांधे तज्ञास दाखवी, क्ष किरण अन् होई तपासणी
औषध गोळ्या आणि दाखवी , शास्त्र शुध्द व्यायाम पध्दती

मामास होती गरज खरी , खाणे पिणे नियंत्रणाची
व्यायामाची योग्य सल्ल्याची , आरोग्याच्या गुरूकिललीची

आत्यास तज्ञ पटवितसे , महत्व औषध वेळी घेण्याचे
मीठ करावे कमी आहारी , आरोग्यदायी जीवनसरणी
मानसतज्ञ मामीस समजावे , ध्यान धारणा कशी उपयोगी
अती काळजी घातक भारी , मानवास ही हैराण करी
धीराने अन् शांत मनाने , घ्यावे निर्णय संकटकाळी

निश्चिंत होऊनि आता सर्वचि , दिवाळीचा आनंद लूटिती
फटाक्यांचा धूमधडाका , फुलबाजांची मजाच न्यारी
रांगोळीची शोभा अंगणी, आकाशकंदील छान किती
आनंदे सारी मुले बागडती , उत्तम आमुची दिवाळी झाली
आनंदाचा , आठवणींचा , ठेवा सुखाचा घेउनि मनी
परतले सर्व आपल्या घरी , सौख्याने परिपूर्ण आम्ही

निवृत्त

कवयित्री : - सौ.कालिंदी चिरमुले

वेळ आली आता होण्याची निवृत्त
काय करावे, कसे करावे,
होणार कसे माझे
विचार करिती मला त्रस्त

पहाटे उठा, घराला उठवा,
स्वैपाक करा, डबे भरा
शाळेत सोडा आणि
धावतपळत ऑफिस गाठा

हिचा क्लास, त्याची मॅच
घर आवरा, कपडे धुवा
नवीन रेसीपीज, पै पाहुणा
शनिवार - रविवार
कधी आला न् कधी गेला ?

घराच्या खिडकीतून, गाडीच्या काचेतुनच
अनुभवले ऋतुंचे बदल
वेळच होता कुठे
घ्यायला त्यांची दखल ?

खूप होती आवड कलांची, वाचनाची
खूप काय काय करायचं होत
पण जमलं नाही आणि
सगळंच गेलं हो राहून.

आता आहे वेळच वेळ
नाही जबाबदारी, नाही धावपळ
अर्थाची नाही कमी अन्
सर्वांचे आहे पाठबळ

गायन, वादन, वाचन, चित्रकला
पॉटरी अन् नृत्य सुध्दा
जाणून घेईन गीतार्थ, भावार्थ
जीवन त्याशिवाय
जाईल ना व्यर्थ ?

करीन म्हणते आवडीच्या गोष्टी
जमेल का पण वय झालं म्हणून ?
शंका कशाला, लागतेच कामाला
ही अशी पदर बांधून

म्हणे लाईफ स्टार्टस् अॅट फॉर्टी
सगळं जमून यायला
थांबावं लागतं
निवृत्तीसाठी.

ठरलंच आता, खाईन, पिईन मस्त मस्त
दिसेल ते पुस्तक वाचून करीन फस्त
नाचीन, गाईन, फिरेन मनमुक्त
फुलवीन बाग, पाठ करीन स्त्रोत्र
जाणूनही घेईन गीतारहस्य

ना कुणाची पर्वा, ना कशाची खंत
माझ्याच आनंदात
राहीन मी व्यस्त.

चुका झाल्या, अगदी काहीच नाही जमलं

तरीही हॊतं कॊतुकच
या वयात जलद्वीने
प्रयत्न केला हो याचंच.

नलवृत्तीच्या काळांत ज्ञानाधारे
चढीन सोपानाच्या पायऱ्या
न बघता बघता होईन मुक्त
पसाऱ्यातून या साऱ्या.

आई

कवयित्री : - सौ.सुनीता शिंदे

पुण्याचा किती संचय केला, संचित होते कुठले केले
कि त्याचे फलस्वरूप मी, तुझ्या कुशीतील लेकरू झाले

निरक्षर तू, गरीबही तू, तरीही मागे सरलीस नाहीस
लेकरांच्या शाळेसाठी मूकपणे कष्टत गेलीस

टोपल्यातल्या दोन भाकरी आम्हा मुलांना दिल्यास वाटून
करकचून मग तुझी खपाटी कित्येक वेळा नेल्यास मारून

लुगड्याच्या कमळेत वाचवून दोन रुपये ठेवीत होतीस
सणासुदीला आमच्यासाठी गोडधोडही रांधत होतीस

बापाच्या व्यसनापायी सोशिकतेने जळत होतीस
अगतिक पाणी डोळ्यांमधले पदराने मग पुशीत होतीस

खंबीर बाणा तुझा पाहातच पाय रोऊनी उभे राहीलो
करारीपणा स्वभावातला अंगीकारुनी चालत आलो

शांतपणाचा शीतल सुरमा तुच आमुच्या नयनी भरला
नशिबालाही हरवण्याचा तुझा वारसा आमुच्यात आला

आज तू न, नाही तुझा आधार, तुझीच ताकद अंगी आहे
पायाखाली तुझीच वाट अन समोर रस्ता तुझाच आहे

मुलगी

कवयित्री : - सौ.सुनीता शिंदे

नकोशा असतात तरी, त्या जन्म घेतात
नवस नाही केला तरी, बळेबळेच येतात

जवळ नाही घेतले तरी, बोडके पापर करून पसरून हसतात
तुम्ही काहीही म्हणा, मुली ह्या कोडग्याचं असतात

भावाच्या शाळेसाठी स्वतःच शिक्षण सोडतात
बापाच्या प्रेमासाठी, त्यांचा शर्ट धुवून देतात

आईच्या आरामासाठी, घर कामही पत्करतात
तुम्ही काहीही म्हणा, मुली ह्या कोडग्याचं असतात

जीवावर दगड ठेऊन, लग्न करून जातात
परके घर असूनही, सर्व माझेच आहे म्हणतात

नवरा रागावला तरी काय झाले? स्वतःच शरण जातात
सासरा बोलत नाही भले, त्यास गरम जेवण देतात

सासूने नाही स्वीकारले, त्यांच्या गळ्यात जाऊन पडतात
तुम्ही काहीही म्हणा, मुली ह्या कोडग्याचं असतात

ऑस्ट्रेलियन आउटबॅक

कवी: - श्री. समीर परांजपे

ऑस्ट्रेलियन आउटबॅकची माती लाल फार
दगड गोट्यांनी दिसतो राकट डोंगर भरदार
कुठे खुरटी झाडे अंगावर कुठे गवत धारदार
पाईन, गमट्री झाडांचा सगळीकडे दिसे शृंगार

तापली उन्हे जमिनीवर कि गमट्रीची निघते साल
तिच्याच सालीचा रंग पांघरुनी लपून बसते पाल
कुठे वाळूवर झरकन सरपटती सुंदर ब्राऊन साप
न जावे आपण त्यांच्या वंशा कशास हत्येचे पाप

दृष्टीस पडावे गवतामध्ये स्वछंद बागडणारें कांगारू
गवत, कृमी- कीटक असे त्याचा सकस आहार
पिलू रहाते काही महिने कांगारू मायेच्या पोटात
काही महिन्यांचे मोठे झाले कि सोडते ते घरदार

इथले मूळवंशीय लोकं ज्यांना म्हणतात अबोरीजन
गुहा, दऱ्याखोऱ्यांची माहिती जाणतात ते भरपूर
संस्कृतीचे अवशेष त्यांचे टिकून राहिले कैक वर्ष
ठिपक्यांची काढून चितर- नक्षी पसरवतात ते हर्ष

इथे दिसती गव्हाची शेतं सोन्यापरी सकस
दिसे रांगडा शेतकरी अवजड यंत्र वापरतं
शेकडो मेंढ्या बाळगून कातरी मरिनो लोकर
पैसे गाठीला असूनही परवडत नाही नोकर

आज तप्त ऊन असल्याने क्रीम तोंडाला फासून
उद्या धुवाधार पाऊस पडे म्हणून छत्री बाळगून

वाळवंटामध्ये असतो माशी किड्यांचा छळवाद
डोक्यावर जाळी पांघरुनी कृती करिती आपूला बचाव

असा आमुचा हा देश आहे एक मोठे बेट
संधी मिळाली जर का तुम्ही दवडू नका वेळ
अनुभूती घ्यावी ज्यानी त्यांनी काय सांगू आता
श्रद्धा ठेवून पहा जरा खूप देईल ही धरणीमाता

बदल

लेखक: - श्री. समीर परांजपे

आपल्या आयुष्यात बदल हा अपरिहार्य असतो. काही लोकं हा बदल हसत स्वीकारतात तर काही लोकं नाखुशीने स्वीकारतात. एकूणच आपण त्या बदलाला स्वीकारतो कि तो बदल आपल्याला स्वीकारतो हे एक कोडेच आहे. ही प्रस्तावना मांडण्याचं कारण हे कि आमचे ऑफिस मागल्या वर्षी जुन्या जागेतून नवीन जागी शिफ्ट करण्यात आले आणि हा छोटासा बदल स्वीकारताना आम्हा कारकूनी जगात काय ढवळाढवळ होत होती हे सांगण्याचा हा छोटासा खटाटोप.

बरोबर वर्षभरापूर्वी आमचे ऑफिस हे दुसऱ्या जागी शिफ्ट होणार अशी बातमी अकस्मित आणि अनाधिकृतपणे एके दिवशी फुटली. सुरुवातीला ह्या बातमीची विशेष कोणी दखल घेतली नाही. त्यात वर्षाच्या शेवटी राज्यस्तरीय निवडणुका असल्यानी आमचे ऑफिसचे स्थलांतर घडणारचं नाही अशी खात्री आमच्यापैकी काही कर्मचाऱ्यांना होती. एके दिवशी मात्र ऑफिस सकाळी चालू झाल्यावर थोड्याच वेळात प्रसारण खात्याकडून एक इमेल आली. त्या इमेल मध्ये स्पष्टपणे आमचे 'ऑफिस काही महिन्यांनंतर स्थलांतरित करण्यात येईल' अशी नोटीस देण्यात आली. त्यानंतर मात्र एखाद्या मधपोळ्यातून मधमाशा सतत बाहेर पडाव्यात तशा रोज काही ना काही बातम्या बाहेर पडू लागल्या. काही लोकं स्वतःच्या टेबलवर कमी आणि किचनमध्ये जास्त वेळ चहा, कॉफी बनवण्याच्या निमित्ताने घुटमळू लागले. काही कर्मचाऱ्यांची विधाने हि चहाच्या वाफेपेक्षा हलकी आणि विरळ होऊ लागली. आमचे जवळपास चार मजले शिफ्ट होणार होते आणि शिफ्टिंग सुलभ व्हावं ह्या हेतूमुळे प्रत्येक मजल्यावर दोन कार्यकर्ते नेमणं गरजेचं ठरलं. मी आमच्या मजल्यावर प्रशासकीय खात्यात असल्यामुळे माझं नाव कार्यकर्ता म्हणून सुचवण्यात आलं आहे अशी बातमी माझ्या बॉसनी मला दिली. मी सुरुवातीला नकार दिला खरा परंतु मीच ह्या कामाला किती योग्य आहे हे मला माझ्या बॉसनी इतकं लडिवाळपणे सांगितलं की माझ्या मनाला इतक्या गुदगुल्या झाल्या म्हणून सांगू ! अर्थात मी नाही म्हणण्याचा प्रश्नच नव्हता कारण माझ्या बॉसला ही ऑर्डर वरून आली होती त्यामुळे तिनी माझा होकार घेण्याकरीता साम, दंड, भेद ह्या शस्त्रांचा वापर केलाच असता. असो!

आम्हा कार्यकर्त्यांचं ' मूव्हिंग चॅम्पियन्स' असं नामकरण करण्यात आलं. पहिले काही दिवस आम्हाला आमचे कर्मचारी 'चॅम्पियन' म्हणून बोलवू लागले परंतु कालांतराने नव्याची नवलाई संपल्यावर आमचा उल्लेख एकेरी 'चॅम्प' म्हणून होऊ लागला. प्रत्येक आठवड्यात आम्हा 'चॅम्पसची' मिटिंग होऊ लागली. सुरुवातीला काही महिने मिटिंगमध्ये आम्हाला नवीन इमारतीत काय नवीन घडामोडी घडत आहेत, इंटिरियर- लँडस्केपिंग कुठवर आलं

आहे, त्याकरीता लागणाऱ्या निविदा, सप्लायर कोण, क्षेत्रीय कार्यालयातून मंजुरी मिळाली आहे का? अशा विविध गोष्टींवर माहिती देण्यात आली. वास्तविक आमचे ऑफिस केवळ दोनशे मीटर वर शिफ्ट होणार आहे हे आम्हाला सुरुवातीलाच कळवलं होतं परंतु तरीही काही लोकांच्या चेहेऱ्यावर शिफ्टिंगची नाराजी स्पष्ट दिसत होती. ऑफिसमधील बऱ्याचजणांना स्थलांतराबद्दल प्रश्न होतेच किंबहुना थोडीफार धास्तीच होती. उदाहरणार्थ जे लोक सायकलीनी ऑफिसला येत त्यांना नवीन इमारतीत सायकलींना पार्किंग आहे का, हेल्मेट, ग्लोव्हज ह्या गोष्टी ठेवायला लॉकर्स आहेत का, जिमला रोज जाणाऱ्या लोकांना शावरची सोय आहे का ह्याची धास्ती होती. काहीना किचनमध्ये किती फ्रिज आहेत, किचनमध्ये चहा - कॉफीची ऑफिसतर्फे मुबलक व्यवस्था असेल का ह्याची चिंता होती.

आमच्या मजल्यावर अॅलन नावाचा एक साठीला पोहोचलेला एक कर्मचारी आहे. त्याचा आवाज मूलतः चिरका आणि स्वभाव चिडका आहे. तीन महिन्यांनंतर ऋतूपालट झाला की ह्याची एक तरी सिक लिव्ह ठरलेलीच असते. खरं खोटं माहित नाही परंतु एका आख्यायिकेनुसार मध्यंतरी अॅलनचे डोक्यावरचे केस दुखत होते अशी बातमी ऐकिवात आली होती. एके दिवशी दुपारी मी किचनमध्ये कॉफी बनवायला गेलो, केटलमध्ये पाणी गरम होत असल्यानी डेस्कवर पेपर चाळत होतो आणि तेवढ्यात अॅलननी मला पकडलं.

अॅलन- ओह! तू इथे आहेस. मी केव्हापासून तुलाच शोधतोय.

मी- काही काम होतं का?

अॅलन- काय सांगू सध्या झोपच लागत नाही. ह्या नवीन जागी जायचं त्याचा स्ट्रेस यायला लागलाय.

मी - स्ट्रेस? अरे होईल नं सगळं ठीक! असे आपण कुठे फार लांब जातोय, मागल्या लेनमध्ये तर शिफ्ट होतोय.

अॅलन - ह्या बिल्डिंगमध्ये कसं, खाली उतरलं कि लगेच बस पकडता येते. नवीन इमारतीत तसं नाहीये. आता मागल्या लेनमध्ये शिफ्ट झालो कि तिथून इथे चालत यायचं, म्हणजे गेली का दहा मिनिटं त्यात? बरं इथे कधीही पाऊस पडतो.

मी – पाऊस? कधीही?

अॅलन - बाय द वे, पावसावरून आठवलं. नवीन इमारतीत आपल्याला छत्र्या, रेनकोट्स ठेवायला कुठे जागा आहे का?

मी - माहित नाही!

अॅलन - माहित नाही? मग हे मुद्दे जरूर मांड मिटिंग मध्ये!

जाताजाता अॅलननी सल्ला दिला. हातातील कॉफीचा कप सांभाळत मी जेमतेम माझ्या डेस्कवर आलो तेवढ्यात दूरून जेनी माझ्यापाशी येताना मला दिसली.

जेनी - बरं झालं इथे भेटलास. मला सांग, कोणतरी सांगत होतं कि नवीन इमारतीत माझ्या डेस्कवर सक्युलंट

ठेवायला जागा नाहीये?

मी - कोण सांगत होतं?

जेनी - नक्की आठवत नाही पण काल कानावर आलं.

मी - जेनी अजून डेस्कस अलोकेट व्हायचेत.

जेनी - नक्की कळव मला. मी काय मेपल किंवा पार्सनच्या झाडाबद्दल बोलत नाहीये पण सक्थुलंट तरी ठेऊन घाल कि नाही.

मी - मी चौकशी करीन.

जेनी - तू माझ्या टेबलवर सक्थुलंट पाहिलास नं? तो माझ्या पहिल्या नवऱ्यानी दिलाय मला.

मी - अरे वाह!

जेनी - तुला सांगते इतकी काळजी घ्यावी लागते त्याची. इथे खूप दुर्मिळ आहे. माझ्या एक्स- नवऱ्यानी मला खास मेक्सिकोहून आणला होता. तुला सांगते १९ ८० च्या आसपास.

मी - जेनी सॉरी पण मला एका मीटिंगला जायचंय. आपण नंतर बोलूया का?

जेनी - ओके. पण तेवढे मला सक्थुलंटचे अपडेट्स नक्की दे बरं का?

मी - ओके.

मी जेनीला कसंबसं थांबवलं कारण एकदा का जेनी तिच्या एक्स- नवऱ्याबद्दल बोलू लागली कि त्यांचं ते हळूहळू बहरत गेलेलं प्रेम, संसार आणि मग शेवटी त्यांचं ते विभक्त होणं, मग ती उदासीनता आणि मग सध्याच्या हबीची झालेली ओळख म्हणजे नाही म्हंटलं तरी कमीतकमी वीस मिनिटांचा बोलपट. हि कहाणी ह्याआधीही मी दोनदा ऐकली होती, त्यात मला माझ्या डेस्कवर कामांचा डोंगर दिसत होता.

दिवस असेच पुढे सरकत होते. हळूहळू लोकांच्या खाजगी चर्चेला सार्वजनिक स्वरूप यायला लागलं आणि मग मॅनेजमेन्टनी ह्यावर एक उपाय म्हणून नवीन इमारत दाखवण्याची सहल योजना आखली. आमच्या सहलीचा दिवस उजाडला. सहलीचे अंतर दोनशेच मीटर असल्यानी सर्वांनी पायीच जाणे पसंत केले. नवीन इमारत भलतीच चकाचक होती. इमारतीचा दर्शनी भाग म्हणजे स्वच्छ आणि पारदर्शी भला मोठा काचेचा तुकडाच होता. त्यावर सकाळचे सूर्यकिरण आत डोकावू पहात होते. आम्ही आत गेल्यावर सिक्युरिटी गार्डनी आमची संख्या तपासून पाहिली आणि लिफ्टमध्ये एका वेळी केवळ आठच लोक जाऊ शकतात अशी सूचना दिली.

आमच्यातल्या २/ ३ फिटनेस बहादरांनी आम्ही आठ मजले सहज चढून जाऊ तेव्हा आम्हाला लिफ्टची गरज नाही अशी बतावणी केली आणि उगीचच इथे तिथे जिने शोधू लागले. त्यावर मात्र सिक्युरिटी गार्डनी कपाळावर आठ्या पाडत अशी काही नजर दिली की हे फिटनेस बहादर क्षणभर स्तब्ध झाले.

तेवढ्यात पहिली लिफ्ट खाली आली. आम्ही पहिल्या ओळीतले ७/ ८ लोकं लिफ्टमध्ये चढलो. लिफ्ट एकदमच

चकाचक होती आणि लिफ्टच्या आतमध्ये दोन्ही बाजूला आरसे होते. जेनीने लगेचच आपल्या इवल्याश्या पर्समधून लिपस्टिक काढली आणि एका आरशात आपले ओठ रंगवून घेतले. लिफ्ट सातव्या मजल्यावर आली आणि आम्ही नवीन ऑफिस मध्ये पाऊल टाकलं. सध्यातरी तिथे मोकळी टेबल्स आणि खुर्च्या होत्या. सामान जवळपास नसल्यामुळे सगळ्यांचे आवाज घुमत होते. मी खिडकीच्या जवळ गेलो आणि बाहेरचं दृश्य बघू लागलो. मोठाल्या काचेतून शहराचा वाढलेला विस्तार दिसत होता.

माझ्या पलीकडील खिडकीपाशी काही कर्मचारी आपआपापसात कोण खिडकीच्या जवळ जागा पटकावणार ह्याबद्दल झमले बांधत होते पण तेवढ्यात अॅलननी खिडक्यांच्या जवळच्या जागा ह्या मॅनेजर्सला दिलेल्या आहेत अशी बातमी फोडली. साधारण अर्ध्या तासानी सहल संपवून आम्ही ऑफिसला परतलो.

नवीन ऑफिसबद्दल गप्पा गोष्टी करण्यात काही दिवस असेच गेले आणि म्हणता म्हणता नवीन जागी स्थलांतरीत होण्याची वेळ समीप आली. शेवटच्या दिवशी जुन्या ऑफिसमध्ये दुपारी छोटी फेयरवेल पार्टी केली. काही ज्येष्ठ लोकांनी त्यांच्या जुन्या आठवणी शेयर केल्या. जेनीने बोलायला सुरुवात केली खरी पण तिला अचानक रडूचं फुटलं आणि मग आर यू ओके असं विचारात बायकांनी तिच्या भोवताली सहानभूतीचं कोंडाळं केलं. दुपारी जेवणानंतर ऑफिसमधील सर्व सामान हळू हळू रिकामं होऊ लागलं. रिकाम्या खोल्यांमध्ये आमचे सदगदीत झालेले आवाज घुमू लागले. आम्ही सर्व कर्मचारी आम्हाला उपलब्ध करून दिलेल्या बॉक्सेस मध्ये आमच्या डेस्कवरच्या सर्व गोष्टी भरू लागलो. बॉक्सेसमध्ये खूप सामान भरले होते असं नाही परंतु बॉक्सेस बंद होण्याचं नाव घेत नव्हत्या. बहुतेक इतक्या वर्षांच्या आठवणी सहजासहजी आत बॉक्सेस मध्ये जाण्यास नाकबूल होत होत्या.

माझे छंद की माझ्यातील छंद

लेखिका : - सौ. कालिंदी चिरमुले

माझ्यातील छंद म्हटलं तर थोडीशी अतिशयोक्ती होईल पण तसेच आहे ते. माझ्यांत अनेक छंद आहेत. त्यातला कोणताही मी मुद्दाम लावून घेतलेला नाही ते अनुवंशिकतेने उपजतच माझ्यांत आलेत.

छंद या शब्दाशी निगडीत छांदिष्ट आणि छंदीफंदी असे दोन शब्द आहेत. अनेक छंद असणाऱ्याला नाही तर जो छंदालाच पूर्ण पणे आपले जीवन मानतो त्याची ओळख छांदिष्ट अशी होते आणि वाईट छंद असणाऱ्याला जग छंदीफंदी म्हणते. यापैकी एकाही शब्दाने मला ओळखले जात नाही. छांदिष्ट असणाऱ्या काहींच्या छंदातून मोठा व्यवसाय सुरू होतो, दर्जेदार कलाकार तयार होतो किंवा जगाला फायदेशीर अशा अद्भूत शोधाचा जन्म होतो. छंदीफंदी मात्र स्वताचे नुकसान करून घेतो.

आपले मन रमेल, आजूबाजूच्या परिस्थितीत राहूनही एकांतवासांत आनंद मिळवून देणारा अनुभव म्हणजे छंद. गायन हा माझा छंद माझ्यावर जरासा लादलाच गेला. माझे मामा आणि आत्या यांना गाण्याचा छंद होता. मला नृत्याची आवड होती पण त्यापेक्षा आपल्या मुलीने गाणंच शिकाव ही माझ्या आईची ईच्छा आणि त्या काळांत आयुष्यच तिच्या तावडीत असल्याने मनांत असो वा नसो ते शिकावंच लागलं. चांगले गुरू मिळाल्याने हा छंद जोपासला गेला. कालांतराने याच छंदाचे वादनात रूपांतर झाले आणि तो मात्र माझा जीवश्च छंद झाला. माझी आत्या सतार वाजवत असे. तिच्याकडून हा छंद माझ्यात आला. हा जोपासताना बरेच कष्ट पडले, अडचणी आल्या. अर्थार्जनासाठी कामधंदा करणे हे सर्वांप्रमाणे मलाही गरजेच होत. पण त्या काळातही पहाटे लवकर उठून कामाला जायच्या आधी सतारीचा रियाज चालू ठेवला. प्रगती चांगली होत असताना अचानक एक प्रॉब्लेम आला. फोकल डिस्टोनियामुळे बोट्यांची एकसाथ हालचाल होईना. हा प्रॉब्लेम फक्त सतार वाजवताना आणि लिहीताना, एरवी सगळं नेहेमीप्रमाणे. हा प्रॉब्लेम ओळखायलाच किती तरी वेळ लागला. हाताने लिहिण्याची वेळ आजकाल कमी वेळा येते आणि तो प्रॉब्लेम डाव्या हाताने लिहायची सवय केल्याने सुटला पण सतार वाजवताना येणारी अडचण सोडवायला खूप प्रयत्न करावे लागले ते अजूनही चालूच आहेत.

कपडे शिवणे हा माझा दुसरा छंद. माझ्या मुली लहान असताना त्यांना वेगवेगळ्या फॅशनचे कपडे शिवायला मला खूप आवडायचे. मुली मोठ्या झाल्यावर कपडे शिवणे कमी झाले. त्याऐवजी मी क्विल्ट्स शिवायला लागले. हा माझ्यातला छंद माझ्या आजी कडून माझ्यात आलेला. माझ्या आजीला मी रिकामी बसलेली कधीच पाहिली नाही. कापडांच्या तुकड्यांना जोडून त्याची सुंदर डिझाईनची क्विल्ट - तिच्या भाषेत गोधडी- ती करायची. आजीची मुले आणि आम्ही सर्व नातवंडे यांनी तिच्या क्विल्ट्सची माया किती तरी वर्ष पांघरली आहे. क्रोशे करणे हाही तिचा आवडीचा छंद होता. तिच्या हातात सतत क्रोशाची सुई आणि छोट्याशा तिनेच शिवलेल्या पिशवीत क्रोशे

करण्याचा दौरा असायचा. त्यातून तिने किती तरी सुंदर, सुंदर गोष्टी बनवल्या होत्या.

स्वतःसाठी तीन मोठी, मुलांसाठी आणि नातवंडांसाठी क्विल्ट्स करून झाल्यावर, आता कोणाला क्विल्ट घ्यायचे राहिले नाही म्हणून माझा हा छंद थोडा कमी झाला पण सुटला नाही. आता नात्यात, ओळखीत कोणाला बाळ होणारं असल्याचे समजले की त्या बाळासाठी क्विल्ट करण्याचा माझा छंद उफाळून येतो.

तिसरा माझा छंद बागकाम करण्याचा. हा माझ्यांत माझे पणजोबा, मावस आजी यांच्याकडून आला. माझी मावसआजी - वडिलांची मावशी- हिने त्या काळात तिच्या बंगल्या भोवती फार सुंदर बाग केली होती. तिच्या बागेत वेलदोडा, कॉफी यासारखी वेगळी, दुर्मिळ झाडे तिने वाढवली होती. मातीविना बागेचे उपक्रमही तिने केले होते. पुण्यातल्या दैनिक सकाळच्या भाजीपाला समितीची ती सदस्य होती आणि समितीच्या मिटींग्जना डेक्कन जिमखान्यावरून दैनिक सकाळच्या शनिवार पेठेतल्या कार्यालयांत ती त्यांची मॉरिस गाडी चालवत जायची. नऊवारी लुगडं नेसलेली बाई मोटार चालवते हे दृष्य शंभर - सव्वाशे वर्षा पूर्वी फार क्वचित आणि दुर्मिळ होतं आणि ते बघण्यासाठी लोक रस्त्याच्या कडेला उभे रहायचे. माझ्या या आजीसारखेच मला ही बागेत वेगळे वेगळे प्रयोग करून पहायला आवडतात. कोणाकडून ऐकले, पाहिले तर मी माझ्या बागेत तसा प्रयोग लगेच करून बघते. शिवाय आपल्या सर्वांचे गुरू गुगल, यूट्यूब हे दररोज तत्परतेने आपल्या ज्ञानांत भर घालायला सज्ज असतातच. फळांच्या सालीपासून केलेल्या बायोएंझाईममुळे झाडे छान वाढतात, कांद्याच्या सालींचे पाणी घातले की फुले खूप येतात, ग्रॅव्हिटी ड्रिप सिस्टिम तीही रेन वॉटर टॅकला बसवली की योग्य तेव्हा पाणी झाडांना त्यांच्या मुळांशी मिळाल्याने त्यांची वाढ चांगली होते. शिवाय पाण्याची बचत होतेच. हे असे ऐकले, वाचले की ते माझ्या बागेत करेपर्यंत मला स्वस्थ बसतां येत नाही. या प्रयोगांचा परिणाम प्रत्यक्ष दिसायला लागला की आनंद होतो. माझ्या वडिलांनी आरगॅनिक केमिस्ट्रीत डॉक्टरेट पदवी मिळवली होती. त्यांचे संशोधन आणि काम Essential Oils वर होते. घरांतही ते सोप्या घरगुती गोष्टी वापरून केमिस्ट्री समजेल असे प्रयोग करायचे. अॅसिड-अल्कली ओळखण्याठी हळदीच्या पाण्यांत बुडवून तयार केलेला पेपर, वेगवेगळ्या पदार्थांपासून केलेले रंग, क्रोमॅटोग्राफी समजवणारा प्रयोग, कोरा दिसणाऱ्या कागदावर विशिष्ट द्रव्यांत बुडवलेल्या काडीने लिहिले की सिक्रेट मेसेज उठवणारा कागद, घरातल्या गोष्टी वापरून क्रीम्स, लोशन्स तयार करणे असे अनेक प्रयोग करताना त्यांना मी माझ्या लहानपणापासून पाहिले होते. स्किन अँड हेअर केअर प्रॉडक्ट्स बनवण्यासाठी प्रयोग करण्याचा माझा छंद हा असा अनुवंशिकतेने माझ्यात आलेला. या छंदाने मात्र मी छांदिष्ट झाले होते. अनुवंशिक वारसा आणि प्रत्यक्ष कामाचा अनुभव यातून माझा स्वतःचा व्यवसाय मी निवृत्तीनंतर भारतात चार वर्षे आणि अॅस्ट्रेलियात बारा वर्षे चालवला.

या सर्व छंदांमधून मला आनंद तर मिळतोच शिवाय रिकामपण, एकटेपण, कंटाळा, निराशा कधीच जाणवत नाही. झोपेतून उठता, उठताच नवीन काही तरी करायचे सुचण्याने मला जाग येते आणि चार- पाच तासच जरी झोप झाली असली तरी पुढचा संबंध दिवस मला थकवाही वाटत नाही.

छंद ढ्हणजे फक्त नलवृत्तीनंतर, वेळ घालवण्यासाठी, वलरंगुळ्यासाठी करायची गोष्ट नसावी. ढाणसाला एक तरी छंद असावा, कधीही, केव्हाही तो जोपासावा वाढवावा. पु. ल. देशपांडयांनी ढ्हटल्याप्रमाणे पोटापाण्यासाठी कामधंदा करावा पण ढनासाठी एकतरी छंद असावा. छंद तुढ्हाला एकांत देतो पण एकटेपणा कधीच जाणवू देत नाही.

रॉयल आर्ट सोसायटी

लेखक: - श्री. उत्तम गायकवाड

१८५६ साली सुरु झालेली रॉयल आर्ट सोसायटी ही ऑस्ट्रेलियातील सर्वात जुनी आर्ट सोसायटी आहे. ऍडलेडमधील इंग्लिश वसाहत ही स्वतंत्र होती, सिडनी किंवा मेलबर्नप्रमाणे किरकोळ कारणांसाठी शिक्षा भोगायला पाठविलेल्या कैद्यांची वसाहत नव्हती. त्यामुळे इथला समाज हा श्रीमंत, सुसंस्कृत व नशीब काढण्यासाठी आलेल्या लोकांनी बनला होता. त्यांनी लगेच पाश्चात्य संस्कृतीचे तीन प्रमुख आधारस्तंभ असलेल्या संस्था सुरु केल्या लायब्ररी, आर्ट गॅलरी आणि म्युझियम. ह्यासाठी नॉर्थ टेरेस आणि किंटोर अवेन्यूच्या कोपऱ्यावर इन्स्टिट्यूट ही संस्था चालू केली आणि मग लायब्ररी, आर्ट गॅलरी आणि म्युझियम ह्या इमारती बांधल्या. ह्यातील पहिल्या इमारतीच्या पहिल्या मजल्यावर एक भव्य हॉल आहे, तीच ही रॉयल साऊथ ऑस्ट्रेलियन सोसायटी ऑफ आर्ट . पूर्वी राज्याचे गव्हर्नर हेच तिचे अध्यक्ष असत, पण कालांतराने ती पद्धत बदलली आणि अध्यक्ष निवडला जाऊ लागला. अध्यक्ष आणि १० कौन्सिलर मिळून संस्थेचा कारभार चालवतात. सध्या इंजिनियर- आर्टिस्ट श्री. डेव्हिड बेकर हे संस्थेचे अध्यक्ष आहेत, तर मी उपाध्यक्ष आहे, त्याआधी दोन वर्ष मी कौन्सिलर म्हणून काम पाहिले आहे. दोन वर्षांपूर्वी माझी " फेलो" म्हणून निवड करण्यात आली. सोसायटीचे इतर " फेलोज" गुप्त मतदान करून नवीन " फेलो" निवडतात. विशेष म्हणजे हे सर्व स्वयंसेवक असतात, कुणालाही पगार अथवा मानधन मिळत नाही. कलाक्षेत्रात ऑस्ट्रेलियात प्रसिद्ध असलेले सर हॅन्स हार्डसन, नोरा हार्डसन, इव्हार हिल, जेफ्री स्मार्ट, डोरीट ब्लॅक, जॉन डावी आणि रॉबर्ट हॅनाफोर्ड हे सगळे ह्या संस्थेचे " फेलो" . ही फेलोशिप युरोपमध्ये सुद्धा मान्यताप्राप्त आहे. मला लहानपणापासून चित्रकलेची आवड. मला अजूनही ठळकपणे आठवतं, नसरापूरहून माझ्या वडिलांनी मला पेशवे पार्क जवळ एक चित्रकलेचे प्रदर्शन भरले होते ते पहाण्यास एस टी ने पुण्यात आणले. मी दहा वर्षांचा असेन पण ते प्रदर्शन पाहून मी भारावून गेलो होतो. सतत ती सुंदर चित्र पहातच राहावी असं मला वाटू लागले. मला चित्रकलेचे प्रदर्शन पहाण्याचे वेडच लागले. " इतर कलाकारांच्या कलाकृतीची योग्य प्रशंसा करणे" ही कलेची पहिली पायरी असे मी मानतो. प्रदर्शने पहात पहात मला कलेची माहिती मिळाली, कलाकार भेटले व माझ्यातला कलाकार जागरूक झाला. १८९१ मध्ये ऍडलेडमध्ये जन्मलेली डोरीट ब्लॅक हिच्या पेंटिंग्ज मला जवळून पाहायला मिळाल्या व त्यावर मी " An appreciation of Dorrit Black Paintings" हे पुस्तक लिहिले. हे पुस्तक स्टेट लायब्ररी व अन्य लायब्ररीत शेल्फवर आहे. सध्या त्याची दुसरी आवृत्ती प्रकाशित झाली आहे. गेल्या महिन्यात ग्रेनफेल स्ट्रीटवर मी बससाठी उभा असताना एका ऑस्ट्रेलियन महिलेने मला त्या पुस्तकाचा लेखक म्हणून ओळखले आणि पुस्तक आवडल्याचे आवर्जून सांगितले. माझ्यासाठी ही अतिशय आनंदाची आणि अभिमानाची गोष्ट आहे. वाचकाने

लेखकाला ओळखून त्याचे पुस्तक आवडल्याचे आवर्जून सांगणे ह्याहून अधिक मोठे समाधान लेखकासाठी काय असेल?

डोरीट लंडन आणि पॅरिस मध्ये राहून विसाव्या शतकाच्या पहिल्या दशकात नुकतीच सुरु झालेली " मॉडर्न आर्ट" शिकली आणि ऑस्ट्रेलियात आणली. सिडनी मध्ये मॉडर्न आर्ट गॅलरी सुरु करणारी ती पहिली स्त्री होती. माझ्या पुस्तकात मी तिच्या कलेचा प्रवास नमूद केला आहे.

रॉयल सोसायटीमध्ये माझी ओळख एका वयस्कर कलाकाराशी झाली. त्याचे नाव " जॉन डावी" . अनेक प्रसिद्ध व्यक्तींचे पुतळे- अर्ध पुतळे जॉनने तयार केले आहेत आणि ते नॉर्थ टेरेस, युनिव्हर्सिटी, लायब्ररी आणि अन्य ठिकाणी आहेत. तो आजारी असताना मी एडलेड सिटीचे तत्कालीन लॉर्ड मेयर मायकल हारबीसन ह्यांना भेटलो आणि जॉनचा अर्धा- पुतळा बसवण्याचा माझा मनोदय सांगितला. त्यांना तो अतिशय आवडला आणि पुढील गोष्टी झापाट्याने घडत गेल्या. सहा महिन्यात सोनेरी अक्षरातील आमंत्रण मला आले. नॉर्थ टेरेसवर झालेल्या ह्या समारंभात उपस्थित मान्यवर ज्या मार्कीत बसले होते तिथेच मला सुद्धा बसवण्यात आले. अर्ध- पुतळ्याचे उदघाटन स्वतः: जॉन डावी ने केले. ह्या सर्व प्रकल्पाची कल्पना माझीच होती हे मी अर्थातच त्याला सांगितले नाही. पुढील काही आठवड्यातच जॉन फार आजारी पडला आणि नंतर त्याचे दुःखद निधन झाले. स्टेट लायब्ररी समोरील झाडाखाली हा अर्ध- पुतळा आहे. बटन दाबले की जॉन स्वच्छ इंग्रजीत आपली माहिती देतो स्वतःच्या पुतळ्याचे स्वतःच उदघाटन करणे हे जॉनचे केवढे मोठे भाग्य! ! मला माझ्या पुस्तकाचा व ह्या प्रकल्पाचा अभिमान आहे. अशा रीतीने एका मराठी व्यक्तीने एडलेडमधील कलाक्षेत्रात आपले योगदान दिले.

सी.रामचंद्र - जन्मशताब्दी विशेष

साल १९५४, ह्या वर्षी अण्णांचं संगीत असलेले कवी, मीनार, नास्तिक, पेहेली झलक, सुबह का तारा हे बोलपट आले. ह्या पैकी नास्तिक ह्या बोलपटाने चांगल यश संपादन केले. हा फिल्मस्तानने निर्माण केलेला बोलपट होता, आणि अण्णांनी फिल्मीस्तानबरोबर केलेला शेवटचा बोलपट. ह्या बोलपटातील देख तेरे संसार की हालत, कान्हा बजाए बंसुरी, तेरे फुलों से भी प्यार तेरे काँटो से भी प्यार, गगन झनझना रहा, अरे ओ पत्थर के भगवान ही गाणी खूपच गाजली. ह्या बोलपटाच्या संगीतात अण्णांनी वैष्णव भजनांचा छान उपयोग करून घेतला. पेहेली झलक बोलपटातील, जमीं चल रही आसमाँ चल रहा है, चरणदास को पीने जो आदत ना होती, सखी कैसे भाए ऋत सावन की ही गाणी लोकांच्या पसंतीस उतरली. जमीं चल रही ह्या गाण्याचा तत्वचिंतनात्मक सूर एवढा छान लागलाय की बस्स् ... चरणदासको पीने की जो आदत ना होती हे किशोर- कुमारने म्हटलेले गंमतीदार गाणे, तर सखी कैसे भाए ऋत सावन की हे खास अण्णा- लता टीमचे छान गाणे ... भारतीय शास्त्रीय संगीताने नटलेले.

हे वर्ष अण्णा- तलत टीमचं खास वर्ष. सुबह का तारा मध्ये तलत- लताचं गया अंधेरा हुआ उजाला चमका चमका सुबह का तारा हे सुंदर युगल- गीत, तर विफल प्रीतीचं गीत अपनी नाकामी से मुझको काम है. ह्या गाण्यातील गिटारीचे तुकडे खूपच छान आहेत. ही अण्णांची खासियतच होती. मीनार मध्ये तलत- लताचं जरा मुडके तो देखो साजना हे युगलगीत, तर कभी तनहाईयोंमें एक ऐसी भी घडी आई ही अप्रतिम गजल तलतने गायली. कवी बोलपट तर ह्यांच्या कामगिरीचा कळस होता. ह्यात तलतची तब्बल ७ गाणी होती. माझ्या माहीतीनुसार तलतने ५ सोलो, १ लताबाईबरोबर युगल गीत, एक रफीबरोबर युगल गीत अशी गाणी गाईली. लताबाईंना फक्त ते तलतबरोबरचं युगलगीत होतं ते म्हणजे तेरे रस्ते पे हमने एक घर बना लिया है हे अप्रतिम गीत.

१९५५ ला आझाद, दुनिया गोल है, इन्सानियत, लुटेरा, सावधान, तीरंदाज आणि यास्मिन हे बोलपट आले. इन्सानियत हा दिलीप- देव ह्यांना घेउन बनवलेला एका तलवारपट. संगीताला भरपूर वाव होता, पण अण्णांनी निराशा केली. ह्यात तब्बल १७ गाणी होती पण चांगली फारच थोडी होती. तलत- लताच, आई बरखा बहार लाई दिलका करार आणि रफिनं गायलेलं अपनी छाया में भगवन बिठा ले मुझे, मैं हूँ तेरा तू अपना बनाले मुझे ही दोन गाणी मात्र गाजली. लुटेरा आणि तीरंदाजला पण छान संगीत दिलं होतं पण ह्यातली गाणी आत्ता माझ्या लक्षात नाहीत. यास्मिनमध्ये परत अण्णांनी धमाल उडवून दिली. हंस हंस के हसीनो ने नजर चार किये जा, मुझ पे इल्जाम्- ए- बेवफाई है, तुम अपनी याद भी दिल से, बेचैन नजर बेताब जिगर ही गाणी तूफान गाजली, पण तरीही वर्ष गाजवलं आझाद ने. पक्षीराजा स्टुडीओने एक तमिळ बोलपट बनवला आणि तो तूफान चालला. इतका चालला की निर्माता एस्. के. एस. नायडू ह्यांनी चित्रपटाचा सेट तसाच ठेउन एक मोठा हिंदी बोलपट बनवायचे ठरवले. एका महीन्यात चित्रीकरण उरकायचे ठरवले. त्याने मुंबईला येउन दिलीपकुमार आणि मीनाकुमारीला

करारबद्ध केले आणि नौशादला संगीतकार म्हणून करारबद्ध करायला गेला. पण एका महीन्यात संगीत द्यायचे, ते ही ८- १० गाणी हे ऐकून नौशाद उखडला आणि त्याने नायडूकडे असमर्थता व्यक्त केली. अखेर नायडूला कोणीतरी(की खुद्द नौशादनेच) राम चितळकरांचं नाव सुचवलं. नायडू चितळकरांच्या दारी आला. अण्णांनी सर्व- प्रथम नौशादहून जास्त मानधनाची अट कबूल करून घेतली. यथावकाश अण्णा आणि गीतकार राजेंद्र कृष्ण मद्रास शहरी दाखल झाले. एका हॉटेलमध्ये नायडूनी व्यवस्था करून ठेवली होती. पुढचे ७- ८ दिवस अण्णा आणि राजेंद्र कृष्ण हे दोघेही मद्रास भटकत होते आणि मजबूत खात पीत होते. असं करता करता आठवडा गेला. नायडूला गाण्यांची काळजी वाटू लागली. त्याच बाकी चित्रीकरण आटपत आलं होतं आणि फक्त गाण्यांचं चित्रीकरण राहाणार होतं. अखेर एक दिवस नायडू भडकून हॉटेलवर आला आणि मी गाणी घेतल्याशिवाय परत जाणार नाही अशी धमकी दिली. अखेर हा जीव असाच पिडत राहिल हे जाणून संध्याकाळी अण्णा हर्मोनियमवर बसले. राजेंद्र कृष्ण समोरच सिगारेटचं पाकीट घेउन बसला, पाकीटावरच सटासट गाणी लिहित गेला आणि अण्णा पटापट चाली देत गेले. सकाळपर्यंत ९ गाणी तयार झाली होती आणि नायडूकडे ते कागद देऊन आता रेकॉर्डिंगचं बघा असं म्हणून, हे दोघं परत दंगा करायला मोकळे.

आझादचं रेकॉर्डिंगही झटपट आटपलं. त्याकाळी रेकॉर्डिंगसाठी मेणाच्या तबकड्या वापरत आणि त्या फक्त ३ मिनिटांचं रेकॉर्डिंग करू शकत. काही चूक झाली तर आख्खी तबकडी वाया जात असे. गाणं लांबलं तर फक्त ३ मिनिटांचच गाण रेकॉर्ड होत असे. पण लताबाईंनी गायलेले जा री जा री ओ कारी बदरीया हे गाण एकाच टेक मध्ये ओ. के. झाल. कितना हंसी है मौसम हे गाणं रेकॉर्ड होताना, तलत येउ शकला नाही, त्यामुळे ते गाणं अण्णा स्वतःच गायले. ते गाणं इतक्या मुलायम आवाजात गायले की अनेक जण गायक तलत आहे असं समजून फसले. गीतकार शैलेंद्र ने तर अण्णांशीच १०० रु. ची पैज लावली आणि अर्थातच तो हरला. .

१९५६ साली अण्णांचे ३ बोलपट आले. २६ जनवरी, शतरंज आणि देवता. पैकी शतरंज आणि देवता खूप चालले. शतरंज मधले बदली छुपे चांद ने कुछ मुझसे कहा है हे लता- हेमंतचं गाणं गाजलं. देवतामधील अनेक गाणी गाजली. सगळ्यात गाजलेले आणि अनेक जणांनी ऐकलेले गाणं म्हणजे कैसे आउं जमुना के तीर हे लताबाईंनी गायलेले भैरवीतले गाणे. अण्णांनी ह्यात लताबाईंना अजून एक वेगळे गाणं दिलय, जालीम तेरी आखों ने क्या चीज पिलाई है .... लताबाईंनी आपल्या गोड आवाजात सगळी मादकता आणून ते गाणं म्हटलय. तसंच ऐ चांद कल जो आना, सूना है मेरे दिल का जहां ही गाणी आणि खास अण्णांची हातखंडा अंगाई दो नैनो का बना झूलना. आशाबाईंनी खास आपल्या मादक शैलीत आणि खणखणीत आवाजात म्हटलेले फूलोंके मेले हम है अकेले आणि लता- तलतचं सुमधुर युगुलगीत, किसी से प्यार है हमको मगर हम ना बताएंगे.

रंग माझा वेगळा

शब्दांकन : – सौ. माधवी राईट

मराठी माणसं एडलेड मध्ये स्थायिक होण्यासाठी बर्याच वर्षांपूर्वी आली. इथल्या राहणीमानाशी जुळवून घेत सर्वानी भारतीयत्व जपण्याचा प्रयत्न केला. सर्व- प्रथम आलेल्यांना सगळ्याच गोष्टी नवीन होत्या. इथली संस्कृती, आचार- विचार, खाणं- पिणं हे समजून, जुळवून घेऊन आपला पाय घट्ट रोवण्यात यशस्वी झाले. त्याकरता झगडावं लागलं आणि संघर्ष करावा लागला. इथला संघर्ष सहन न होऊन काहीजण परत सुद्धा गेले परंतु माघार न घेता, जिद्द न सोडता, भारतात कधीही न करावी लागणारी काम करून आपला संसार यशस्वीपणे उभा करणारे लोकही अनेक आहेत.

आज आपण अश्याच एका महिलेची ओळख करून घेणार आहोत जिने चाकोरी मोडून बस चालक होण्याचा धाडसी निर्णय घेतला आणि आज १२ वर्ष त्या क्षेत्रात कार्यरत राहून एक वेगळा पायंडा पाडला आहे. . अजूनही बस चालक स्त्रियांची संख्या अगदी मोजकीच आहे. १२ वर्षांपूर्वी तर एडलेड मध्ये एका हाताच्या बोटावर मोजण्याइतक्याच महिला बस चालक होत्या . चाकोरीबाहेर जाऊन आपला वेगळा ठसा उठवणाऱ्या ह्या महिलेचं नाव आहे सौ. मृणाल कुलकर्णी. शिफ्ट्स, शनिवार- रविवार काम हे सगळं करून घरकामातसुद्धा वाटा उचलायचा हे खूप कठीण आहे, मात्र गेली १२ वर्ष मृणालताई हे सगळ तितक्याच उत्साहाने आणि आवडीने करत आहेत. मृणालताईंचा इथपर्यंतचा प्रवाससुद्धा तितकाच रंजक आहे.

२००४ साली मृणालताईंच्या भावाने ऑस्ट्रेलियात येण्याचे ठरवले व्हिसा मिळवण्यासंबंधी प्रयत्न सुरू केले. त्यावेळी ऑस्ट्रेलियाची एकंदर माहिती मिळाल्यावर मृणालताई आणि त्यांच्या मिस्टरांनी सुद्धा ऑस्ट्रेलियाला येण्याचा निर्णय घेतला आणि PR ची प्रोसेस सुरू केली. श्री. कुलकर्णी व्यावसायिक असल्यामुळे ऑस्ट्रेलियन सरकारने आवश्यक बाबींची छाननी करण्यासाठी अनेक कागदपत्र मागितले आणि अनेक कसोट्यांवर यशस्वीपणे उतरून अखेर त्यांना PR मिळाला. मृणालताई, त्यांचे मिस्टर आणि २ मुले सोबत फक्त २००० डॉलर्स घेऊन एडलेड ला आले. त्यावेळी अख्या ऑस्ट्रेलियात त्यांच्या ओळखीचे फक्त दोन लोक होते आणि ते ही सिडनीमध्ये होते. एडलेड सारख्या नवख्या ठिकाणी मुलांच्या शाळा बघणे , दोघांच्या नोकऱ्या ह्यासाठी प्रयत्न सुरू झाले मात्र कितीही अडचणी आल्या तरी जिद्द न सोडता अथक प्रयत्न करून सर्व घडी नीट बसवायचा निर्धार त्यांनी केला. एडलेड ला आल्यावर कुलकर्णी कुटूंब श्री. व सौ. दिनेश आणि हेमा लाडे ह्यांच्याकडे राहिले. अनोळखी देश, कुणी ओळखीचं नाही आणि पहिल्यापासून सुरुवात करणं अश्या आव्हानात्मक काळात श्री. व सौ. लाडे ह्यांनी सर्वतोपरी मदत केले आणि त्यांची सोबत आयुष्यभराचे मैत्रीचे बंध निर्माण करून गेली. नंतर आर्किटेक्ट सौ. मानसी गावडे ह्यांची भेट झाली आणि त्यांच्या रेफरन्सने श्री. कुलकर्णी ह्यांना त्यांच्या क्षेत्रात (सिव्हिल

इंजिनियरींग) नोकरी मिळाली. मृणालताईंच्या मनात ह्या दोन्ही कुटुंबांविषयी खूप आत्मीयता आहे.

मिस्टरांच्या नोकरीच काम झालं तरी मृणालताईंना अजून नोकरी मिळत नव्हती. नाशिकला त्यांनी Administration विभागात २ वर्ष नोकरी केली होती मात्र इथे लगेच जॉब मिळत नव्हता कारण इंग्रजी accent आणि इथल्याप्रमाणे सराईतपणे इंग्रजी बोलणं ह्याचा सराव नव्हता. मात्र न उगमगता त्यांनी घरीच दिवाळी फराळ बनवून देण्याचा व्यवसाय सुरू केला आणि अर्थार्जनाचा श्रीगणेशा झाला. मग एका चायनीज शाळेत होम स्टडी साठी volunteering केले. काही काळ food industry मध्ये सुद्धा नोकरी केली. त्यावेळी १३- १३ तास काम करायला लागायचं. काम होत सॅलडस बनवण्याचं. जशी ऑर्डर असेल त्यानुसार वेळेत काम करून द्यायला लागायचं. मृणालताईंनी ५०० किलो इतक्या मोठ्या ऑर्डरवरसुद्धा काम केलं. त्यानंतर Adelaide Hills मध्ये एका नर्सरीत प्लांटेशन एरियात काम केले. हिल्स मध्ये बस ने प्रवास करणं होई. ३- ४ जणी मिळून बस ने जायच्या. मात्र लागायचं. त्यावेळी मृणालताई गाडी शिकल्या आणि सर्वजण गाडीने कामाला जाऊ लागले. ह्याच सुमारास त्यांच्या कुटुंबाची डेव्हिड नावाच्या एका माणसाशी ओळख झाली. डेव्हिड ने मृणालताईंना बस चालक म्हणून नोकरी करण्याचा सल्ला दिला. ड्रायव्हिंगची फार आवड नसल्याने मृणालताईंनी फार काही मनावर घेतलं नाही, पण तरीही माहिती काढून, विचार करून आणि मुख्य म्हणजे मिस्टरांचा पाठींबा मिळाल्यावर त्यांनी अर्ज केला आणि त्यांची निवड झाली. भारतीय स्त्री बस चालक दिसला की भारतीय आणि ऑस्ट्रेलियन लोकांच्या काय प्रतिक्रिया असतात ते अनुभवायला मिळाल. मृणालताईंची उंची कमी असल्याने त्यांना जुन्या बसेस चालवतांना त्रास व्हायचा, परंतु बाकी ठिकाणांसारखं इथेही राजकारण होत त्यामुळे नवीन गाड्या काही विशिष्ट चालकांनाच मिळत.

मृणालताई अजूनही बस चालक म्हणून काम करतात, पण फक्त आठवड्यातले ३ दिवस. मुलं मोठी झालीत, नोकरी करायला लागलीत. आणि त्यांच असं म्हणणं आहे की आईने आता नोकरी करू नये, पण मृणालताईंना नुसतं घरी बसणं आवडत नाही मोठा मुलगा Ph. D. झाला आहे आणि सध्या विद्यार्थ्यांना शिकवतो. धाकटा I. T. क्षेत्रात आहे. आता मृणालताई आठवड्यातले ३ दिवस काम करतात. त्यांनी आता आपले छन्दही जोपासायचे ठरवलं आहे. त्यांनी Auto Cad चा कोर्स केला, Craft Teacher चा कोर्स त्यांनी नाशिक मध्ये असताना केला होताच, गणपती मूर्ती बनवणं सुद्धा त्या आधीपासून करत आता ह्या गोष्टींना त्यांनी वेळ द्यायला सुरुवात केली आहे. . संस्कृत श्लोक, पौरहित्य आदी गोष्टी शिकून घेण्याची त्यांना इच्छा आहे. सोबत वाचन चालूच असतं, Classical नृत्याची आवड आहे. अलीकडेच त्यांनी एडलेड मराठी विद्यालयासाठीसुद्धा Volunteering सुरू केलं आहे.

एव्हढ्या यशस्वी संसाराचं श्रेय त्या बर्याच गोष्टींना देतात. व्यवस्थितपणा, टापटीप, स्वच्छता, मल्टि- टास्किंग आणि सर्वांशी मिळून मिसळून सौजन्याने वागणे ह्याची शिकवण त्यांना आईकडून मिळाली. पाणी वाया घालवू नये,

नको असतील तर दिवे ताबडतोब बंद करावेत, घेतलेली गोष्ट लगेच जागच्या जागी ठेऊन द्यावी ह्या चांगल्या सवयी त्यांनी मुलांनापण लावल्या आहेत. " प्रामाणिकपणे कष्ट केले की फळ मिळतं" असं त्यांचं ठाम मत आहे. ऑस्ट्रेलियात मायग्रेट झालेले अनेक जण आपापला गट करून त्यातच राहातात, मात्र तस न करता इथले लोकात मिसळून त्यांची life style समजून घेऊन त्यांच्याशी मिळून मिसळून राहिले की भाषेची अडचण आणि अन्य बऱ्याच अडचणी कमी होतात. नोकरीच्या शोधात असताना, जमेल तस volunteering सुद्धा अवश्य करावे म्हणजे स्थानिक लोकांशी संपर्क वाढून नोकरीच्या संध्या मिळू शकतात.

१३ वर्षांपूर्वी दोन लहान मुलं आणि यशस्वी होण्याची जिद्द मनी घेऊन श्री. व सौ. कुलकर्णी एडलेडला आले. अथक परिश्रम, शिस्त आणि चिकाटी ह्या गुणांच्या आधारे त्यांनी यशस्वीपणे आपली घडी बसवली. ज्या क्षेत्रात सहसा महिला नोकरी करत नाहीत अश्या क्षेत्रात भक्कमपणे आपले पाय रोवून आज मृणालताई अतिशय आनंदात आणि समाधानात आपल्या कुटुंबासोबत आणि इष्ट- मित्रांसोबत एडलेडमध्ये सुखाने वास्तव्य करीत आहेत. त्यांची ही कहाणी आपल्यातल्या अनेकांना प्रभावित करून नवीन मार्ग चोखाळायला प्रवृत्त करेल अशी खात्री आहे.

त्यांचा प्रवास आमच्याबरोबर शेअर केल्याबद्दल मृणालताईंचे अनेक आभार आणि आपल्या सगळ्यांतर्फे पुढील वाटचालीसाठी त्यांना व त्यांच्या कुटुंबियांना अनेक शुभेच्छा

कांगारू आणि बाळ

तन्वी अमित कुलकर्णी

खुप खुप वर्षापूर्वी एका जंगलामध्ये वाघ, सिंह , कांगारू आणि इतर बरेच प्राणी राहत होते. तेव्हा कांगारू आकाराने लहान होते. त्यांचे चारही पाय आकाराने सारखेच होते. त्यामुळे ते इतर प्राण्यांसारखेच चार पायांवर चालायचे. अगदी आपली मनीमाऊ चालते ना तसे!

एक दिवस जंगलामध्ये कांगारूची आई आपल्या बाळाबरोबर चालली होती. तेवढ्यात वाघोबा आला आणि कांगारूच्या बाळाला पळवून घेऊन गेला आणि आपल्या गुहेत बाळाला लपवून ठेवले. गुहेच्या तोंडाशी त्याने एक भला मोठा दगड ठेऊन जंगलामध्ये फिरायला निघून गेला.

कांगारूच्या बाळाच्या आईने बाळाला गुहेतून बाहेर काढण्यासाठी खुप प्रयत्न केले. गुहेच्या तोंडाशी असलेला दगड हलवताना तिचे पुढचे दोन पाय दगडाखाली अडकून बसले. पण शक्ती नसल्यामुळे बिचारी काहीच करू शकली नाही. ती देवाला विनवणी करू लागली. ती देवाला म्हणाली, “ हे देवा, माझ्या बाळाला वाचवण्यासाठी मला शक्ती दे. माझा आकार मोठा कर”. देवाने तिचे म्हणणे ऐकले. तिला खुप शक्ती दिली आणि

तिचा आकार पण मोठा केला. पण त्यावेळी तिचे पुढचे दोन पाय नेमके दगडाखाली अडकलेले असल्यामुळे ते मात्र लहानच राहिले. मागचे दोन पाय आणि दणकट शेपूट ह्यांच्या आधाराने ती टुणटूण उड्या मारू लागली. अंगात शक्ती आल्यामुळे कांगारूच्या आईने बाळाला गुहेतून सुखरूप बाहेर काढले. तिने देवाचे आभार मानले.

देव कांगारूच्या आईला म्हणाला , “तू तुझ्या बाळाची काळजी घे. आजपासून मी तुझ्या पोटाला एक पिशवी देईन. त्यात तू तुझ्या बाळाला ठेवत जा. म्हणजे ते तुला सोडून कुठेही एकटे जाणार नाही. मी तुला अशा ठिकाणी नेईल जिथे वाघ, सिंह असे कोणतेही प्राणी तुम्हाला त्रास देणार नाही ”.

तेव्हापासून कांगारू ऑस्ट्रेलियामध्ये आहेत. जिथे त्यांना इतर कोणत्याही प्राण्यापासून भीती नाही. ते त्यांच्या पोटामधील पिशवीमध्ये बाळाला ठेवून टुणटूण उड्या मारत मजेत फिरतांना आपल्याला दिसतात.

तन्वी अमित कुलकर्णी (Year 3)

वार्ता एडलेड मराठी विद्यालयाची

Adelaide मधले सगळे रस्ते जेव्हा जकरंडा झाडांच्या निळ्याजांभळ्या रंगानी बहरून जातात, खरेदीच्या उत्सवाला जेव्हा क्रिसमस सजावट आणि जादूगिरीची किनार लाभते, तेव्हा वर्षभराच्या घडामोडींचा आढावा घेण्याची वेळ येते.

आपल्या पुढच्या पिढीपर्यंत मराठी भाषेचा समृद्ध वारसा पोहोचवण्यासाठी १० सप्टेंबर २०१७ ला मराठी विद्यालयाची सुरुवात झाली. सर्व कार्यकर्ते, पालक आणि विद्यार्थ्यांच्या सहभागाने विद्यालयाची वाटचाल उत्तमप्रकारे चालू आहे. गेले २ वर्षे शालेय वर्षांमध्ये दार रविवारी दुपारी मराठी शाळेचा वर्ग भरतो. प्रार्थना, गप्पा, अक्षरओळख, गाणी अथवा कार्यानुभव अशी साधारण रूपरेषा असते.

यावर्षी २ फेब्रु पासून शालेय वर्षाची सुरुवात झाली तीच मुळी एका चांगल्या आणि हुरूप वाढवणार्या बातमीने. आपल्या शाळेला एथनिक स्कूल अससोसिएशन ची सरकारी मान्यता व अनुदान मिळाले आहे. यामुळे चार्ल्स कॅम्पबेल कॉलेज येथे शाळेसाठी जागा मिळाली आहे. हि मान्यता मिळण्यासाठी सर्व शिक्षकांनी आणि विद्यार्थ्यांनी खूप मेहनत घेतली. इथे वाढणाऱ्या मुलांना हसतखेळत मराठी शिकता यावं म्हणून अभ्यासक्रम विकसित केला गेला. प्रत्येक वर्गाची नोंद करण्यात आली. नियमानुसार शिक्षकांनी हि कार्यशाळा पूर्ण केल्या. यामुळे शाळेच्या विकासाला नक्कीच मदत होईल.

ह्या वर्षात मुलांना विविध उपक्रमांत सहभागी होऊन वेगवेगळे अनुभव घेता आले. मला विशेष आभार मानावे वाटतात ते सौ. लीना चौसाळकर, सौ. डॉ. स्वाती सिनकर आणि श्री विवेक व सौ रागिनी कदम यांचे. तिसऱ्या सत्राअखेरीस मुलांनी नाट्यशिविरात मज्जा केली तर काही विद्यार्थ्यांनी रेडिओ वर कार्यक्रम सादर केला. नाट्यशिविराची सविस्तर माहिती आपल्याला दुसऱ्या लेखातून मिळेलच.

यावर्षी पटसंख्या २२ झाली आहे आणि पुढच्या वर्षी नवीन वर्ग सुरु करण्याचा आमचा मानस आहे. कित्येक स्वयंसेवक हे शिवधनुष्य उचलायला मदत करीत आहेत. ते कधी पुस्तकाची देणगी असो (सौ. माधवी, सौ. जुई, सौ. ठाकूर) व नवनवीन शिक्षक व सहाय्यक वर्ग असो. आपले आशीर्वाद असेच पाठीशी असू द्या.

Adelaide Marathi Vidyalay

Venue:

Sir Charles Campbell College,
3 Campbell Road, PARADISE, South Australia, 5075

Time:

Every Sunday 2:30 to 4:30 PM (During school term)

Teachers: Dr. Preetam Ganu, Prof. Kapil Chausalkar, Mrs.Reshma Kulkarni, Mr. Abhijit Moholkar,Dr. Aabha Kalro, Mrs. Tejaswini Jagdale, Mrs. Bhagyashree Lohate, Mrs.Sandhya Chavan, Mrs. Mrunal Kulkarni.

Administration: Mr. Mihir Shinde, Mr. Prashant Jagdale, Mrs. Reshma Kulkarni, Mr. Abhijit Moholkar.

Please contact anyone from school to enrol your children for 2020.

For volunteers, contact school admin team anytime.

Free courses available from ethnic school association.(www.esasa.org.au)

Like and follow us on [Facebook](#) for latest updates.

Dr.Preetam Ganu
Principal – Adelaide Marathi Vidaylay

ऍडलेड मराठी शाळेचा विद्यार्थी अद्विक सिनकर ह्याने तयार केलेला गणपती

क्षणचित्रे

गणपतीनिमित्त विद्यार्थ्यांनी बनवलेली मातीची मूर्ती - मार्गदर्शक सौ.लीना चौसाळकर

दिवाळी निमित्त कंदील विद्यार्थ्यांनी बनवलेले कंदील - मार्गदर्शक डॉ.स्वाती सिनकर

Ethnic School Association of South Australia's Ethnic School Parade

Ethnic School Association of South Australia's Ethnic School Parade मधुडे सहडुगुी वलदुलरुथुी,शलकुषक आणल डुलक

ऍडलेड मराठी विद्यालय – नाटक कार्यशाळा

शब्दांकन - डॉ. आभा कालरो

माझ्या आणि माझ्या पिढीतल्या बहुसंख्य लोकांच्या लहानपणीच्या सुट्टीच्या आठवणीत खाऊ, मित्र-मैत्रिणी, कॅरम, पत्ते, सिनेमे आणि सायकलीबरोबर नाट्यशिबिर ही सुद्धा एक महत्वाची गोष्ट होती. ऍडलेडमध्ये वाढणाऱ्या आपल्या पुढच्या पिढीलाही हा आनंददायी अनुभव मिळावा ह्या हेतूने शाळेच्या मुख्याध्यापिका डॉ. प्रीतम गानू ह्यांनी एक दिवसाचे नाट्यशिबिर भरवण्याची कल्पना मांडली आणि अर्थातच शाळेच्या सर्व शिक्षक आणि स्वयंसेवकांनी ह्या कल्पनेला पाठींबा दिला. १३ ऑक्टोबर हा दिवस ठरला. शिबिराबाबत झालेली पहिली मिटींग थोड्याश्या साशंक मनानेच झाली. शिबिराचे आयोजन करताना मुलांना कंटाळा येणार नाही, त्यांची मराठी बोलण्याची क्षमता, त्यांचे आवडते विषय अश्या अनेक बाबींचा विचार करणं आवश्यक होतं. शाळेतील शिक्षक स्वयंसेवकांनी मात्र हे शिबिर यशस्वी करायचा चंग बांधला. श्री. अभिजित मोहोळकर ह्यांचा भारतातील बालनाट्यशिबिरांचा अनुभव, सौ. हिमानी निलेश ह्यांनी दिलेला सल्ला आणि शिक्षकांचे विचार ह्यांची सांगड घालून शिबिराचा आराखडा तयार करण्यात आला. डॉ. आभा कालरो, सौ. भाग्यश्री लोहाटे, सौ. संध्या चव्हाण, आणि सौ. मृणाल कुलकर्णी ह्यांनी शिबिराच्या तयारीत आणि संचालनात मोलाचा वाटा उचलला. मंडळाच्या सचिव सौ. माधवी राईट ह्यांनीही उपस्थित राहून मुलांचा व शाळेचा उत्साह वाढवला.

विद्यार्थ्यांना सुद्धा शिबिराबाबत कुतूहल आणि उत्सुकता वाटू लागली होते. अमन कालरो ह्या विद्यार्थ्यांने शिबिरासाठी फ्लायर तयार केले, आणि शिबिरासाठी नोंदणी व्हाट्सएप ग्रुपच्या माध्यमातून सुरु झाली. शिबिराला किती मुलं येतील? इथून सुरुवात होऊन शेवटी "जागा भरल्या" असे जाहीर करावे लागले इतका भरघोस प्रतिसाद शिबिराला मिळाला. शिक्षकांनी अनेक मीटिंग्ज करून अगदी बारीक सारीक गोष्टींचा विचार केला होता. शिबिर म्हणजे घराचं कार्य असल्यागत सगळेजण झटत होते. पालकांनी सुद्धा अतिशय उत्साहवर्धक प्रतिसाद देऊन शिक्षकांचे मनोधैर्य वाढवले.

शिबिराच्या दिवशी मुलांचा उत्साह बघण्यासारखा होता. अनेक मुलं (आणि अर्थातच त्यांचे पालक) वेळेआधीच येऊन थांबले होते. सौ. भाग्यश्री लोहाटे, सौ. मृणालताई कुलकर्णी आणि सौ. संध्या चव्हाण ह्यांनी मुलांची नांव

नोंदणी करून घेतली. मुलांचा संकोच जावा म्हणून कार्यक्रमाची सुरुवात शिक्षकांनीच अभिनय करून केली. त्यांनी वेगवेगळ्या प्रकारे एकमेकांची ओळख दिली उदा:- रडत रडत, हसत हसत, रागाने, घाबरत इ. इ. आणि मग मुलांना एकमेकांची ओळख तशाच प्रकारे करायला लावली. हे सर्व होईस्तोवर मुलांना बहुदा खात्री पटली होती की आजचा दिवस तुफान धमाल असणार आहे आणि त्यामुळेच मुलांनी अतिशय सुरेख प्रतिसाद द्यायला सुरुवात केली.

सुरुवातीचे काही खेळ झाल्यावर मुलांचे गट करून त्यांना मूकाभिनय (miming) साठी एकेक प्रसन्न देण्यात आला. प्रत्येक गटाला एक मार्गदर्शक देण्यात आला, मात्र प्रसंगाचे तपशील आणि काय व कसं करायचं हे मुलांनीच ठरवायचं होतं. मुलांच्या कल्पनाशक्तीने आणि निरीक्षणाने सगळ्यांना चकीत केलं. एका मुलीने " आई स्वयंपाक करते" असा अभिनय केला होता, त्याला समस्त महिलावर्गाकडून दाद मिळाली. दोन मुलांनी मिळून CPR करण्याचा असाच उत्तम अभिनय केला. एका गटाला सकाळची तयारी हा विषय होता. त्यांनी उभं केलेलं सकाळच झोपाळलेले वातावरण, घड्याळाचा गजर बंद करून परत झोपणे आणि नंतर उडणारी तारांबळ हे पाहून हसून हसून पुरेवाट झाली. त्यात सुद्धा वडील मुलांना गाडीत घालून शाळेत जायला निघतात आणि एक मुल घरीच विसरलो हे लक्षात येऊन परत येतात हे बघताना खूप मजा आली.

मूकाभिनयानंतर शेवटचा भाग होता नाट्यछटा सादर करण्याचा. ह्यासाठी मुलांचे चार गट करण्यात आले होते. अभिमानाची गोष्ट म्हणजे त्यांना फक्त संकल्पना सांगण्यात आली होती. सगळे प्रसंग आणि संवाद मुलांनी, स्वतःचा दृष्टीकोन वापरून, स्वतःच तयार केले आणि त्यामुळे ते आपोआपच मनोरंजक आणि वैशिष्ट्यपूर्ण झाले. काही ओळखीच्या गोष्टींना नवीन रंग मिळाला. उदाहरणार्थ " चल रे भोपळ्या टुणूक टुणूक" ह्या गोष्टीतली आजी, गावात McDonalds / Hungry Jacks सारखे फास्ट फूड जॉइंट्स नसल्यामुळे ते खायला ती मुलीच्या गावी जाते. मुलांच्या अवलोकनशक्तीचा आणि विनोदबुद्धीचा प्रत्यय अनेक ठिकाणी आला. उदा:- ह्याच गोष्टीत आई मुलीकडे पोहोचल्यावर मुलगी तिला मिठी मारून म्हणते, " आई तू आलीस! ! चाल आता आपण माझ्या नवऱ्याची बायको बघू" हे ऐकताच एकच हास्य- कल्लोळ उडाला.

आपली भारताबाहेर वाढणारी नवीन पिढी आपले संस्कार तर जोपासते आहेच, पण नवे स्वागताहं बदलही आत्मसात करते आहे हे मुलांकडे बघून समजलं. आई स्वयंपाक करत असताना बाबा काय करणार ह्यावर चर्चा चालू असताना एका विद्यार्थ्याने, " माझी आई स्वयंपाक करते तेंव्हा बाबा व्हॅक्युम क्लिनिंग किंवा इस्त्री करतात"

अस सांगलतलं आणल तसल उतुतढ अढलनड केलल.

शलबलरलकी सलंगतल सल. गलनु आकी व श्री. पवलर आकीबल ह्यलंक्यल हसुते सरुव सहढलगी ढुललंनल प्रढलणपतुर वलटून झलली. हल अनुढव अतलशड आनंददलडी हुतल. हल दलवस ढुललंनल कलसुत एनुऑड केलल की तुडलक्यलपेकुषल तुडलंक्यल नलरलगसतेकडे, अवलरत रुकुकेकडे आणल उतुसुतुततेकडे बघणलनुडल ढुठुडल ढलणसलंनल केलल हे ढलतुर ढलल न सुटलेले कुडे आहे. ह्यल सुढरणीड दलवसलबदल ढी सरुव पललकलंक्यल वतीने ँडलेड ढरलठी वलदुडललडलकी आणल सरुव शलकुषकलंकुडी ढी ःरुणी आहे.